

Ярослав МУДРИЙ

к. п. н., доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

i.mudryi@chnu.edu.ua

ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Мудрий Я.С. **Взаємодія держави та громадських організацій у вирішенні проблем соціальної сфери.** Висвітлено значення громадських організацій у вирішенні проблем соціальної сфери. Наведено визначення поняття громадських організацій в українському законодавстві. З'ясовано основні проблеми, з якими стикаються недержавні організації при виконанні своїх функцій. Встановлено, що фінансове забезпечення недержавних організацій в Україні, здебільшого відбувається за участі міжнародних донорів, частка держави у цьому є незначною. Наведено декілька способів взаємодії держави та громадських організацій, зокрема через фінансування останніх.

Ключові слова: громадські організації, недержавні організації, держава, соціальна сфера, соціальні послуги.

Вступ. Взаємодія держави та громадських організацій є ключовим аспектом сучасного суспільства, який визначає напрям його розвитку, захист прав і інтересів громадян, а також сприяє зміцненню демократії та партнерства у різних сферах життя. Соціальна сфера є однією з найважливіших складових життя будь-якого суспільства. Вона включає в себе питання охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення, житла та багато інших аспектів, які безпосередньо впливають на якість життя громадян. Вирішення проблем соціальної сфери потребує комплексного підходу та взаємодії різних суб'єктів, зокрема держави та громадських організацій. Держава відіграє ключову роль у регулюванні соціальної сфери через прийняття законів, розробку програм та надання фінансової підтримки. Однак сама по собі держава не завжди може

ефективно вирішувати всі проблеми, що виникають у цій сфері. Тут на допомогу приходять громадські організації, які є незалежними від уряду структурами, сконцентрованими на захисті прав та інтересів певних груп населення або вирішенні конкретних соціальних проблем. Крім того, недержавні організації часто виступають ініціаторами та сприяють впровадженню соціальних програм та проектів. Вони можуть організовувати навчальні курси, тренінги, семінари з метою підвищення освітнього рівня населення, а також просвітницькі кампанії з проблем екології, прав людини та інших соціальних питань.

Мета статті. Висвітлення форм взаємодії держави та громадських організацій в Україні

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивченню явища громадянського суспільства, а також взаємодії інститутів громадянського суспільства з державою досліджували як вітчизняні (М.Бойчук, В.Грабовський, О.Зарічний, В.Корольок, В.Ладиченко, Н.Липовська, А.Матійчук, Н.Мельник, М.Месюк, І. Слісаренко, О. Яновський) так і зарубіжні науковці (С. Блек, Д. Дороті, Ф. Джефкінс, П. Джексон, Д. Грунінг, С. Катліп).

Результати дослідження. Взаємодія між державою та громадськими організаціями стає важливим механізмом вирішення проблем соціальної сфери. Громадські організації можуть забезпечити експертну підтримку, відстоювати інтереси уразливих категорій населення перед державними органами, а також залучати додаткові ресурси для реалізації проектів.

Громадські організації, згідно з українським законодавством, це добровільні об'єднання громадян, які спільно діють для досягнення певних цілей та вирішення конкретних питань.

Закон України «Про громадські об'єднання» визначає громадську організацію як «громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи», тобто це одна з організаційно-правових форм громадських об'єднань в Україні [2]. До січня 2013 року, згідно із Законом України «Про об'єднання громадян» засновниками громадських

організацій могли бути громадяни України та інших країн, особи без громадянства, які досягли 18 років [3].

1 січня 2013 року набрав чинності Закон України «Про громадські об'єднання». Згідно з Законом, права та обов'язки, встановлені законами України для громадських організацій, поширюються на всі громадські об'єднання. Засновниками і учасниками громадських об'єднань відповідно до Закону можуть бути не тільки фізичні особи (як індивідуальні або колективні члени), але і юридичні особи приватного права [2].

Вони можуть бути створені на різних рівнях – в місцевих громадах, регіонах чи національному рівні, і займатися різноманітними справами, від захисту прав людини до охорони довкілля та культурного розвитку.

Законодавство України чітко визначає правовий статус громадських організацій, їх права та обов'язки. Наприклад, вони мають право самостійно визначати свою структуру та організаційну форму, залежно від своїх потреб та завдань. Також вони мають право на власну власність, фінансову та економічну діяльність, а також на саморегулювання.

Одним із важливих аспектів діяльності громадських організацій є їх участь у прийнятті рішень державними органами. Законодавство передбачає можливість залучення громадських організацій до участі у розробці законопроектів, програм та стратегій розвитку, а також до проведення громадського контролю за діяльністю органів влади та контролю над виконанням законів.

Згідно з висновками незалежних міжнародних експертів, співробітництво між державним і недержавним секторами щодо надання соціальних послуг має потенціал створити ситуацію, в якій виграють усі – як держава, так і кінцевий користувач, отримувач соціальних послуг. Однак конструктивне співробітництво можливе лише тоді, коли обидві сторони мають рівні права та готові до співпраці з метою створення та підтримки взаємовигідних відносин щодо забезпечення якісних соціальних послуг, а не до конфронтації.

Одним із ключових аспектів успішного співробітництва є взаємне розуміння і прийняття ролей та відповідальності кожної сторони. Держава може забезпечити фінансування, регулювання та надання ресурсів, в той час як недержавні сектори, такі як громадські організації або приватні компанії, можуть привнести інновації, гнучкість та спеціалізовану експертизу у наданні соціальних послуг.

Важливо також забезпечити прозорість, ефективність та відкритий обмін інформацією між державними та недержавними партнерами. Це допомагає уникнути конфліктів та непорозумінь, а також забезпечує взаємодію на основі взаємної довіри та поваги.

Крім того, важливою умовою успішного співробітництва є наявність ефективних механізмів моніторингу та оцінки якості наданих соціальних послуг. Це дозволяє вчасно виявляти проблеми та впроваджувати заходи для їх вирішення, забезпечуючи найвищий рівень задоволення потреб користувачів.

У статутах громадських організацій та благодійних фондів, як правило, визначаються основні види діяльності, серед яких найпоширенішими є представлення інтересів та допомога вразливим категоріям громадян або благодійницька діяльність. Вітчизняні громадські, або, як їх ще називають, недержавні організації, зазвичай спеціалізуються на захисті прав та інтересів окремих соціальних груп людей, лобіюванні, проведенні тренінгів та консультаціях, просвіті та поширенні інформації для населення, вирішенні соціальних питань та освітній діяльності.

Незважаючи на зростання активності цих організацій, більшість з них стикаються з певними труднощами у виконанні своїх функцій. Ці труднощі насамперед пов'язані з:

- відсутністю регулярного фінансування: багато організацій мають обмежені фінансові ресурси, що ускладнює їхню діяльність та розвиток;
- недостатністю відповідних навичок та кваліфікації у лідерів і працівників: брак кваліфікованого персоналу може утруднити ефективне виконання завдань і досягнення поставлених цілей;

- проблемами з навчанням та підвищенням кваліфікації працівників: недостатня можливість професійного розвитку може призвести до зниження ефективності діяльності організації;

- низькою активністю і низьким рівнем довіри до послуг недержавних організацій з боку громадян: це обмежує можливості залучення громадської підтримки та ресурсів.

- недостатньою відкритістю влади й бажання співпрацювати з недержавними організаціями: брак діалогу та співпраці з державними органами може обмежувати можливості впливу на прийняття рішень та реалізацію проектів на користь громади.

Для подолання цих труднощів, необхідно забезпечити належну підтримку та сприяння громадським організаціям з боку держави та інших зацікавлених сторін, а також розвивати механізми підтримки їхньої діяльності.

Якщо проаналізувати фінансове забезпечення недержавних організацій в Україні, стає очевидним, що їхнє формування в значній мірі відбувалося за участі міжнародних донорів. Найбільш потужні недержавні організації на сьогоднішній день отримали значну та тривалу підтримку від міжнародних фондів та партнерів. Ці організації мають значний матеріальний ресурс, чисельний склад працівників, сучасні комунікаційні засоби та ефективний управлінський підхід.

Згідно з дослідженнями Світового Банку та Творчого центру «Каунтерпарт», гранти міжнародних донорів становлять значну частку фінансування недержавних організацій (60–68%) [1]. Протягом останніх років також спостерігається тенденція до зростання частки фінансування з місцевих джерел, таких як органи влади, бізнес та приватні фонди.

Більшість недержавних організацій проявляють активну співпрацю з органами влади, особливо на місцевому рівні. Проте існують певні перешкоди для такої співпраці, зокрема: небажання деяких органів влади співпрацювати з недержавними організаціями та відсутність ефективних механізмів фінансування недержавних соціальних послуг.

Тому, не дивлячись на значну підтримку від міжнародних донорів, недержавні організації все ще залежать від зовнішнього фінансування, існують перешкоди для співпраці з органами влади та необхідність розвитку механізмів для забезпечення сталості їхньої діяльності на місцевому рівні.

В Україні існують кілька способів державного фінансування послуг, які надаються недержавним організаціям:

1. Закупівля державою послуг: цей механізм передбачає укладення угод між державними установами або органами місцевого самоврядування та недержавними організаціями на надання певних соціальних послуг. Держава оплачує надані послуги відповідно до умов угоди.

2. Державні субсидії: цей вид фінансування передбачає надання фінансової підтримки державою громадської організації за певних умов. Субсидії можуть бути спрямовані на покриття витрат на реалізацію програм або на підтримку загальної діяльності організацій.

3. Гранти на виконання соціальних проектів: цей вид фінансування полягає в отриманні фінансової підтримки від різних організацій, включаючи державні установи, міжнародні фонди та інші благодійні організації, на реалізацію конкретних соціальних проектів.

4. Соціальне контрактування (замовлення виконання програми із надання соціальних послуг): Цей механізм передбачає укладення договорів між державними органами та недержавною організацією на надання соціальних послуг певним категоріям населення. Держава фінансує виконання цих договорів з метою забезпечення доступу до необхідних соціальних послуг громадянам.

Ці способи державного фінансування надають недержавним організаціям можливість здійснювати свою соціальну місію та забезпечувати належні соціальні послуги для населення.

Висновки. Отже, співробітництво між державним і недержавним секторами у сфері надання соціальних послуг може бути вигідним для всіх сторін лише за умови конструктивної співпраці, взаємного розуміння та

підтримки, спрямованої на досягнення спільних цілей та покращення якості життя населення.

Список використаних джерел

1. Національні та міжнародні механізми фінансування громадянського суспільства. Міжнародні заходи зміцнення довіри між державою та громадянським суспільством.– К.: Фенікс, 2011.– 336 с.
2. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення: 28.03.2024).
3. Про об'єднання громадян: Закон України від 16.06.1992 р. N 2460-XII.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2460-12#Text> (дата звернення: 28.03.2024).

Далі один рядок пропускається та подається

прізвище, ініціали, назва статті, анотація англійською мовою (до 10 стрічок) з ключовими словами (5слів).

Yaroslav Mudryi INTERACTION BETWEEN THE STATE AND CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS IN SOLVING SOCIAL SPHERE ISSUES

Summary. The significance of civil society organizations in addressing social sphere issues is elucidated, accompanied by an explication of the concept of such organizations as defined within Ukrainian legal frameworks. The primary challenges encountered by non-governmental entities in the discharge of their functions are investigated. It is discerned that the financial sustenance of non-state organizations in Ukraine predominantly relies on international donors, with the state's involvement in this aspect being minimal. Various modalities of state-civil society interaction are delineated, particularly focusing on financial support mechanisms.

Key words: civil society organizations, non-governmental organizations, state, social sphere, social services.